

Hvordan kan fiskerinæringa rekruttere?

Jahn Petter Johnsen
Norges fiskerihøgskole,
Tromsø

og
Jostein Vik
Bygdeforskning, Trondheim

Levedyktige bedrifter og lokalsamfunn rekrutterer

Prosjektet

- "Networks or markets? The recruitment challenges in future fisheries and marine industries"
- Finansierte av Norges forskingsråd (80 %) og FHF (20%)
- Partnere: Norges fiskerihøgskole/Universitetet i Tromsø og Norsk senter for bygdeforskning.
  - Prosjektleder Jahn Petter Johnsen, Norges fiskerihøgskole
  - Forsker Jostein Vik, Norsk senter for bygdeforskning
  - Stipendiat Signe Annie Sønvisen, Universitetet i Tromsø

Bakgrunn og problemstilling

- ✓ Sysselsettingssystem (Jentoft og Wadel 1984): arbeidsdeling, aktiviteter og avhengighetsforhold i de lokalsamfunn.
- ✓ Dyptgripende teknologiske, organisatoriske, politiske og forvaltningsmessige endringsprosesser i fiskerinæringas sysselsettingssystem.
- ✓ Hvordan har disse endringene påvirket rekrutterings- og sysselsettingsforholdene i fiskeflåten?

Data og metode

1. Fiskeriundersøkelsen

- ✓ Mobiltelefonintervju (ca 10 min) med registrerte i blad B
- ✓ 500 fiskere
- ✓ 500 fiskebåteiere

Data og metode

2. Frafallsundersøkelsen

- ✓ Telefonintervju med 200 av 586 personer som har vært registrert i blad B.
- ✓ Førstegangregistrert i 1988, 1993, 1998, 2003 og 2005, ikke lenger med i 2008.

Viktige funn

- ✓ Bare 14 % av båteiere med mannskap var enige i en påstand om at de hadde hatt problemer med å rekruttere mannskap, mens over 70 % sa seg uenige.
- ✓ Dette indikerer at fiskeflåten generelt ikke har noe stort bemannings- eller rekrutteringsproblem.
- ✓ Det likevel kan være problemer knyttet til å rekruttere til bestemte flåtegrupper eller å rekruttere visse typer mannskap.

Hvor kommer fiskerne fra?

- ✓ Rekrutteringen til fiskerinæringen skjer fortsatt i stor grad ved nettverksrekruttering gjennom familie, lokalsamfunn og yrkesnettverk.
- ✓ Sjøl om inntekt og inntjening er viktige forhold i fiskerinæringa, så har fortsatt interesse, spenning og familiebakgrunn stor betydning i fiskeriene.
- ✓ Følgelig er nettverksbasert rekruttering foreløpig ikke erstattet av markedsmekanismer i forhold til lønnsomhet, tilbud og etterspørsel etter arbeidskraft.
- ✓ Rekrutteringa blir smalere.

- ✓ Hver femte båteier har hatt utenlandske arbeidere som arbeidskraft, og nær 70 prosent av fiskebåteierne oppgir at det er svært sannsynlig at de vil rekruttere utenlandske fiskere i årene som kommer.
- ✓ Hele 78 % av de spurte svarte at de var positive til å anbefale fiskerinæringa til andre. Dette er noe overraskende sett i lys av hva som presenteres om fiskerinæringa i media.
- ✓ I forhold til frafall fra yrket så er forhold knyttet til arbeidstid, fritid og arbeidsmiljø viktige årsaker til at folk har sluttet.

- ✓ 68 % av de spurte at de ville være fiskere eller båteiere også om fem år.
- ✓ Bare omkring 5 % av utvalget på 1000 fiskere og båteiere svarte at de trodde de ville være i andre yrker. Bare 3,5 % tror at de arbeider innen supply/offshore eller annen maritim virksomhet om 5 år.
- ✓ 25 % av fiskerne og båteierne i undersøkelsen at de tror de har forlatt fiskerinæringa om fem år. De fleste av disse svarte at de vil ha gått av med pensjon. Vil denne avgangen kunne representere et rekrutteringsproblem for fiskeflåten?

Hva med den øvrige samfunnsutviklinga?

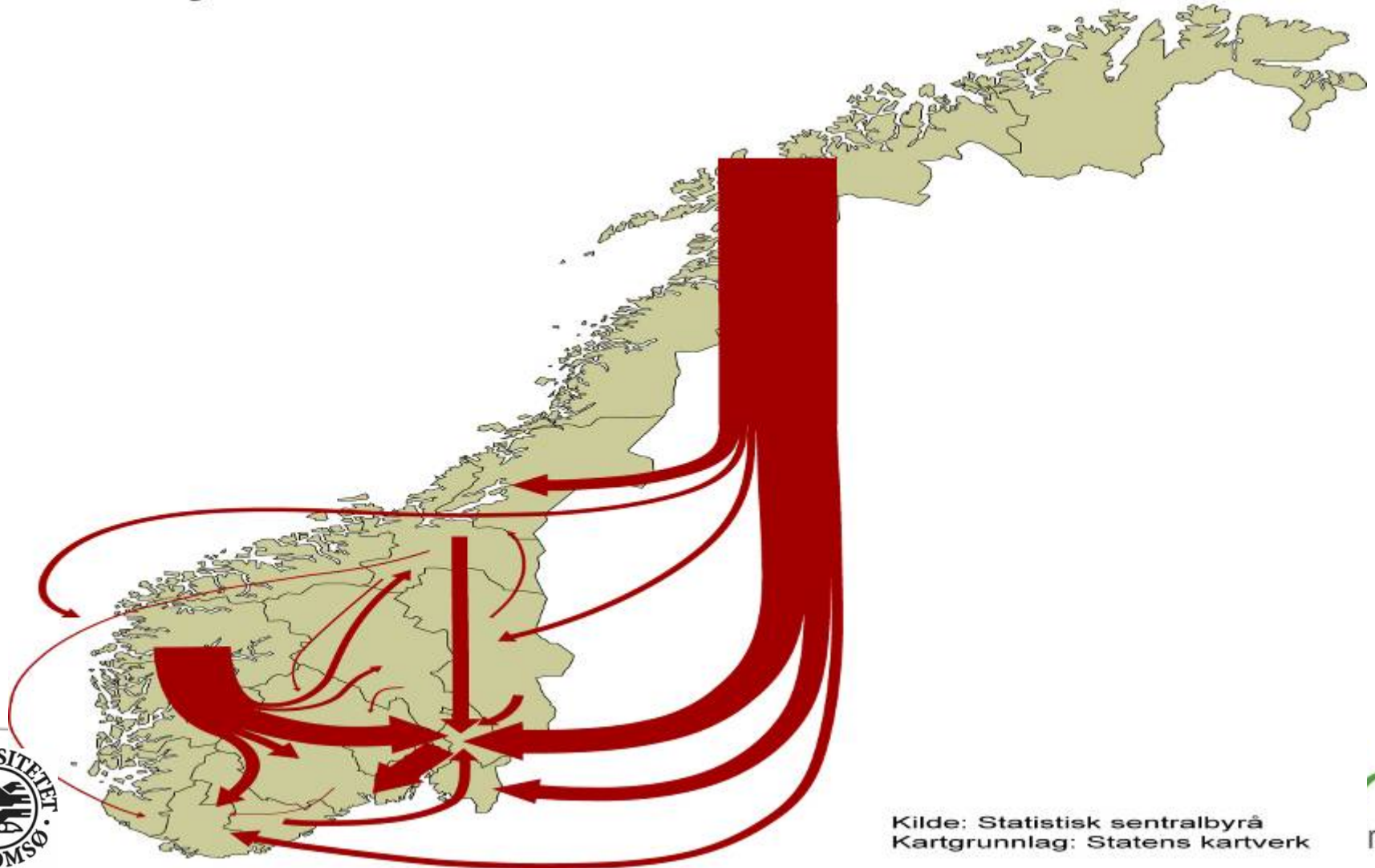
Hvordan skal kysten se ut?

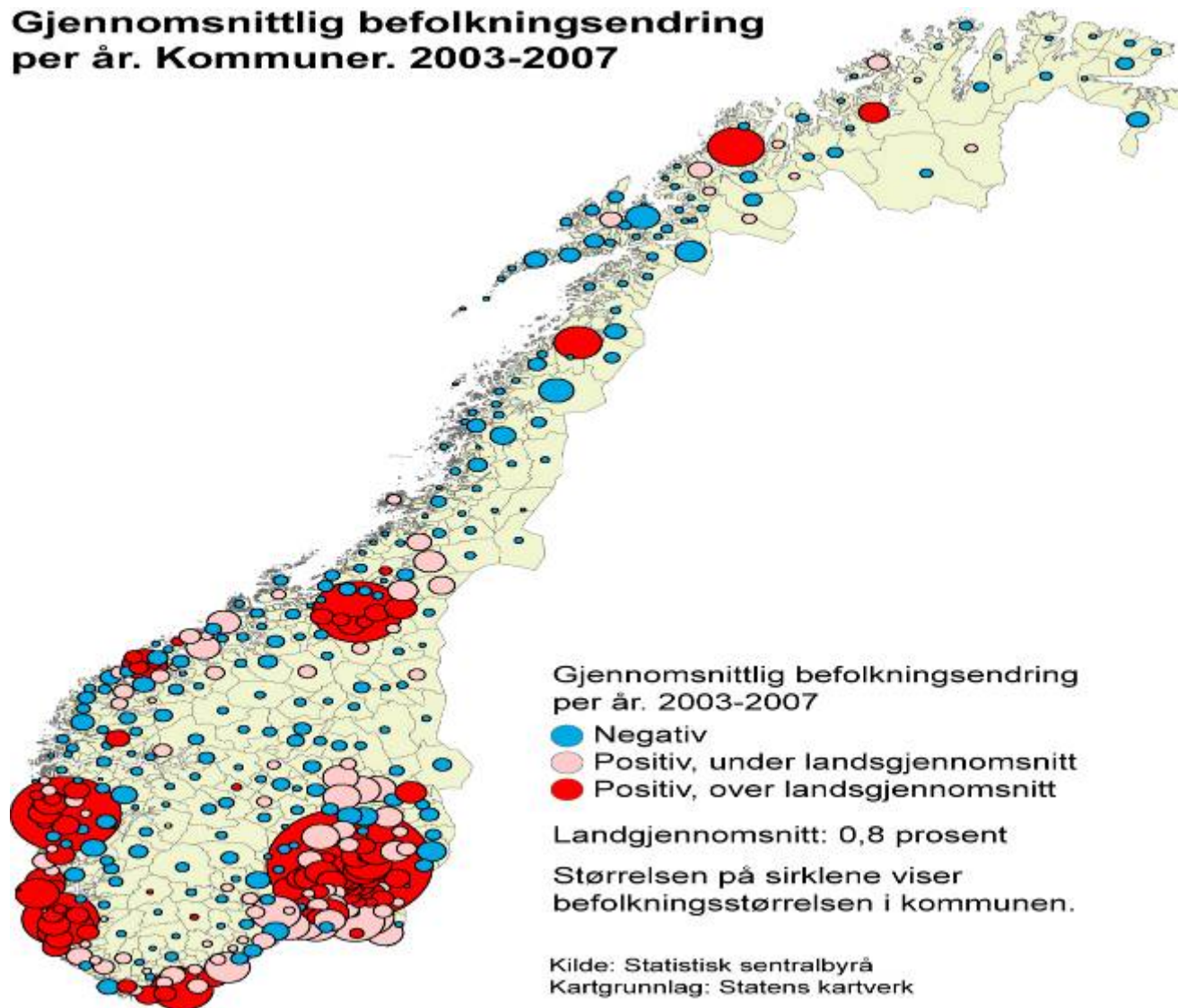

Flytting og befolkningsendringer

Netto flyttestrømmer mellom landsdeler. 2007

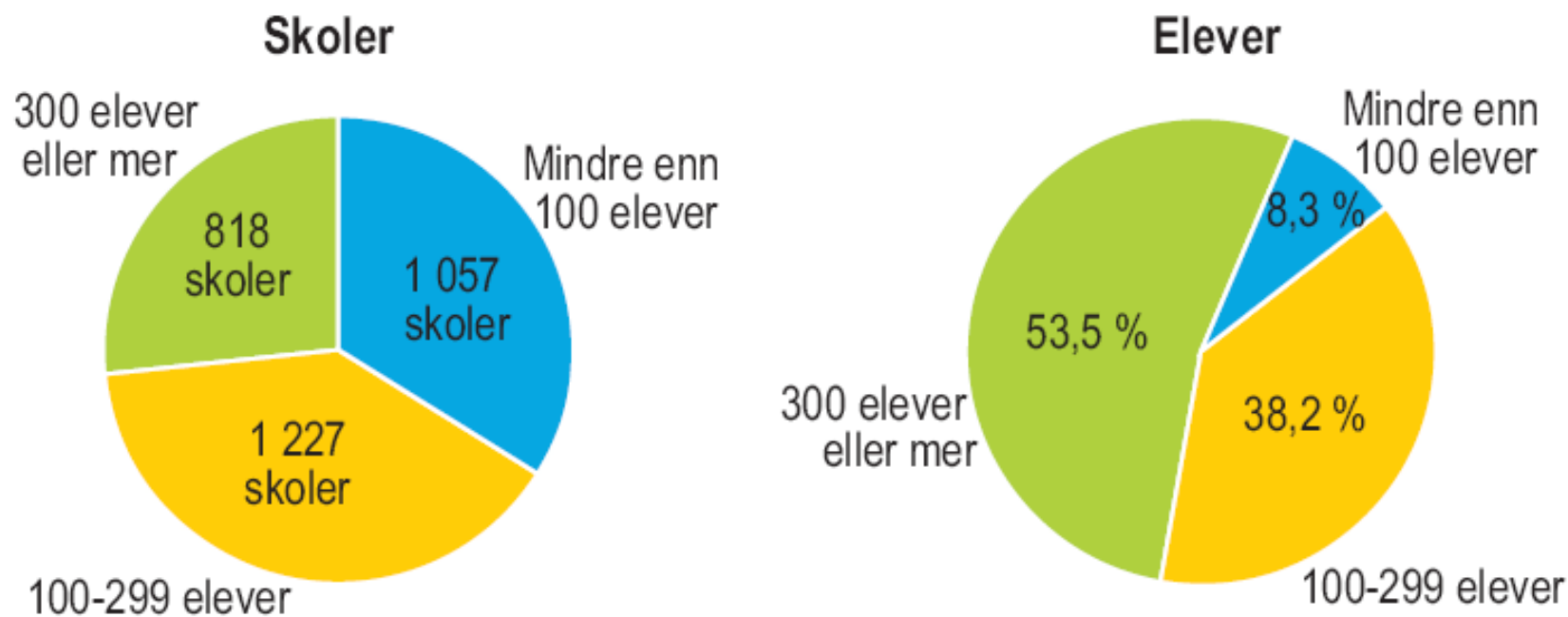

Gjennomsnittlig befolkningsendring per år. Kommuner. 2003-2007

Antall grunnskoler, etter størrelse og andel elever, etter skolestørrelse. 1. oktober 2007

Mer informasjon: <http://www.ssb.no/utgrs/>

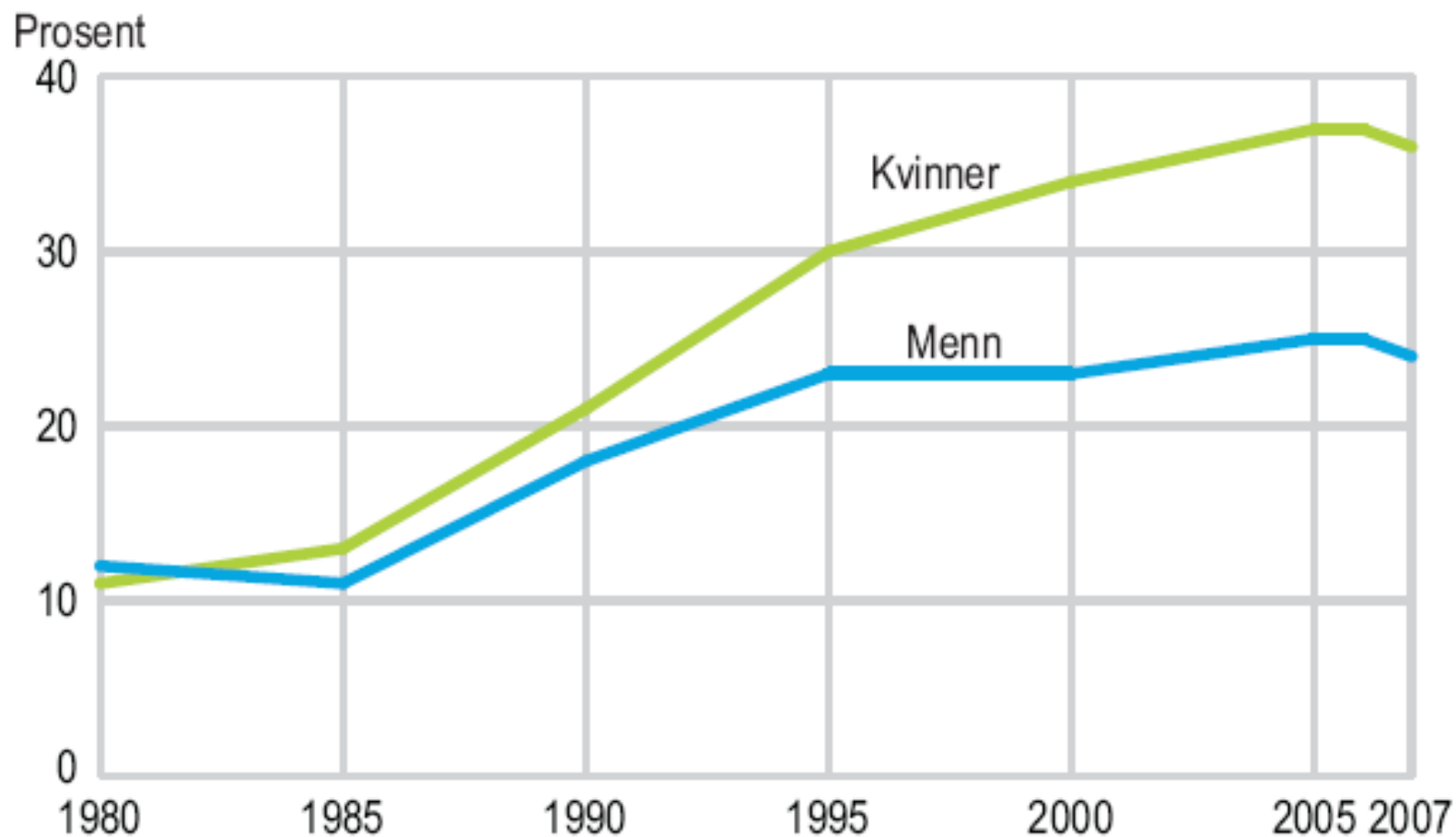
Ungdom i utdanning

- ✓ 91,2% (2007) av 16-19 åringer er i videregående utdanning
  - ✓ Omlag 70% av disse fullfører utdanningen.

Kilde: SSB *Fakta om utdanning 2009*

Menn og kvinner 19-24 år i høyere utdanning 1980-2007¹ . Prosent

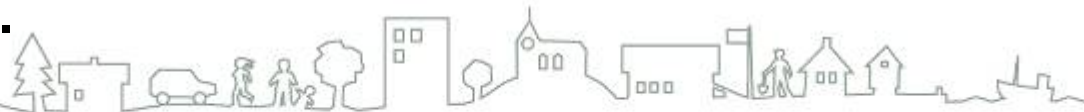

¹ Personer på doktorgradsprogram er ikke med i tallene.

Mer informasjon: <http://www.ssb.no/utuvh/>

Flytting og utdanning

- ✓ Flyttestrøm fra utkant til sentrum.
- ✓ Befolkninga i utkantene blir eldre.
- ✓ Et høgt antall små skoler, med en lav andel elever kan indikere at vi kan forvente ytterligere endringer i skolestrukturen.
- ✓ Endret skolestruktur kan ha betydning for hvor folk vil bo.
- ✓ Ungdom søker utdanning – og trekkes mot større sentra.
- ✓ Tilgangen på yngre og lokal arbeidskraft blir dårligere.

Konklusjoner

- ✓ Fiskeflåten har i dag ikke et generelt rekrutteringsproblem.
- ✓ Men noen har problemer som må identifiseres og målrettede tiltak må vurderes iverksatt der det er særskilte behov.
- ✓ En generell rekrutterings- og sysselsettingspolitikk for fiskerinæringa må ta hensyn til mangfoldet og at utfordringene i framtida vil n være forskjellige fra i dag.
- ✓ Det sterke innslaget av nettverksrekruttering gjør at fiskerinæringa er sårbar i forhold at mindre kystsamfunn svekkes.
- ✓ Rekrutteringstiltak bør derfor ikke bare være rettet mot individene, men bør også være rettet mot å sikre at noen fiskerimiljøer, fortsetter å eksistere som interesse-skapende og lærende miljøer.
- ✓ Modeller for medvirkning i beslutningsprosesser, eierskap og medeierskap.

- ✓ Hvis en ønsker bosetting i kystsamfunn, så er det ikke bare fiskeripolitikk det handler om, men like mye om for eksempel samferdselspolitikk, miljø- og arealpolitikk, regionalpolitikk og utdannings /skolepolitikk. Et kommunalt vedtak om nedlegging av en lokal skole kan ha negative effekter for et levedyktig kystsamfunn.
- ✓ Generelle strukturelle utviklingstrekk i forhold til utdanningsvalg, lengre tid i utdanning, et mer sentralisert bosettingsmønster osv. kan ikke møtes gjennom enkelttiltak i sektorpolitikken. De må møtes gjennom samordnet innsats i flere sektorer.

<http://www.ikyst.no/>

Integrert kystplanlegging og utvikling

Et felles forskningsprosjekt mellom NFH, UiT og NTNU/SINTEF samt 9 andre samarbeidende institusjoner

Kystutvikling

Kort forhistorie:

- ✓ To initiativ i forhold til forskningsrådets (FHF's) felles utlysning:
- ✓ NTNU/SINTEF m. fl
- ✓ NFH, UiT m.fl
- ✓ Aksept for felles prosjekt: 18 mill over 3 år
- ✓ I utgangspunktet: 50/50 på de to miljøene

Utgangspunkt:

- ✓ Større press på kystområdene, nasjonalt og internasjonalt
- ✓ I Norge: 83 000 km med kystlinje 4,5 mill innbyggere tilsynelatende lite konflikt, men
- ✓ Økt aktivitet: olje/gass, fiske, fritidsfiske, oppdrett (laks/ørret og nye arter), havbeite, transport, turisme, verneinteresser, energi (vindmøller og bølgekraft), samiske interesser
- ✓ Økte ambisjoner i hver sektor og økt krav til plass
- ✓ Økt fokus på de beste lokalitetene
- ✓ Nytt: endringstakten; flere av aktivitetene må ha svar på kort varsel

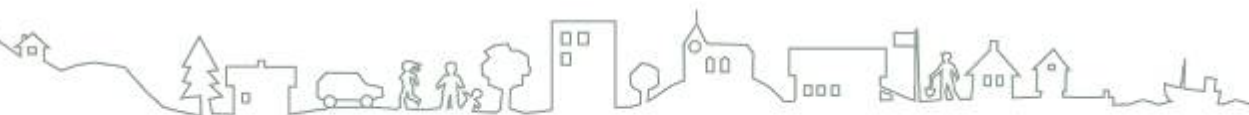
Hovedproblem:

- ✓ Manglende informasjonsgrunnlag
- ✓ Manglende samordning
- ✓ Manglende felles institusjoner (sektordelt)
- ✓ Manglende kriterier (for hvilke områder som skal brukes til hva)
- ✓ Liten organisert deltakelse fra brukergrupper
- ✓ Dagens planlegging *statisk* med liten vekt på dynamisk utvikling

Målsetninger

- ✓ Hovedmål:
  - ✓ Utvikle en Best Practice (BP)- planlegging og forvaltningsmodell og tilhørende støttesystemer for bærekraftig bruk av kystsonen
- ✓ Delmål:
  - ✓ Utvikle inter-disiplinære evalueringskriterier og indikatorer for BP- planlegging og forvaltning
  - ✓ Etablere et system for kunnskapsutvikling og bruk som danner en troverdig og legitim basis for planlegging og forvaltning, samt identifisere betingelser for implementering av ny kunnskap i kystplanlegging
  - ✓ Utvikle en metode for case studier som tar hensyn til interessenters forpliktende og aktive medvirkning

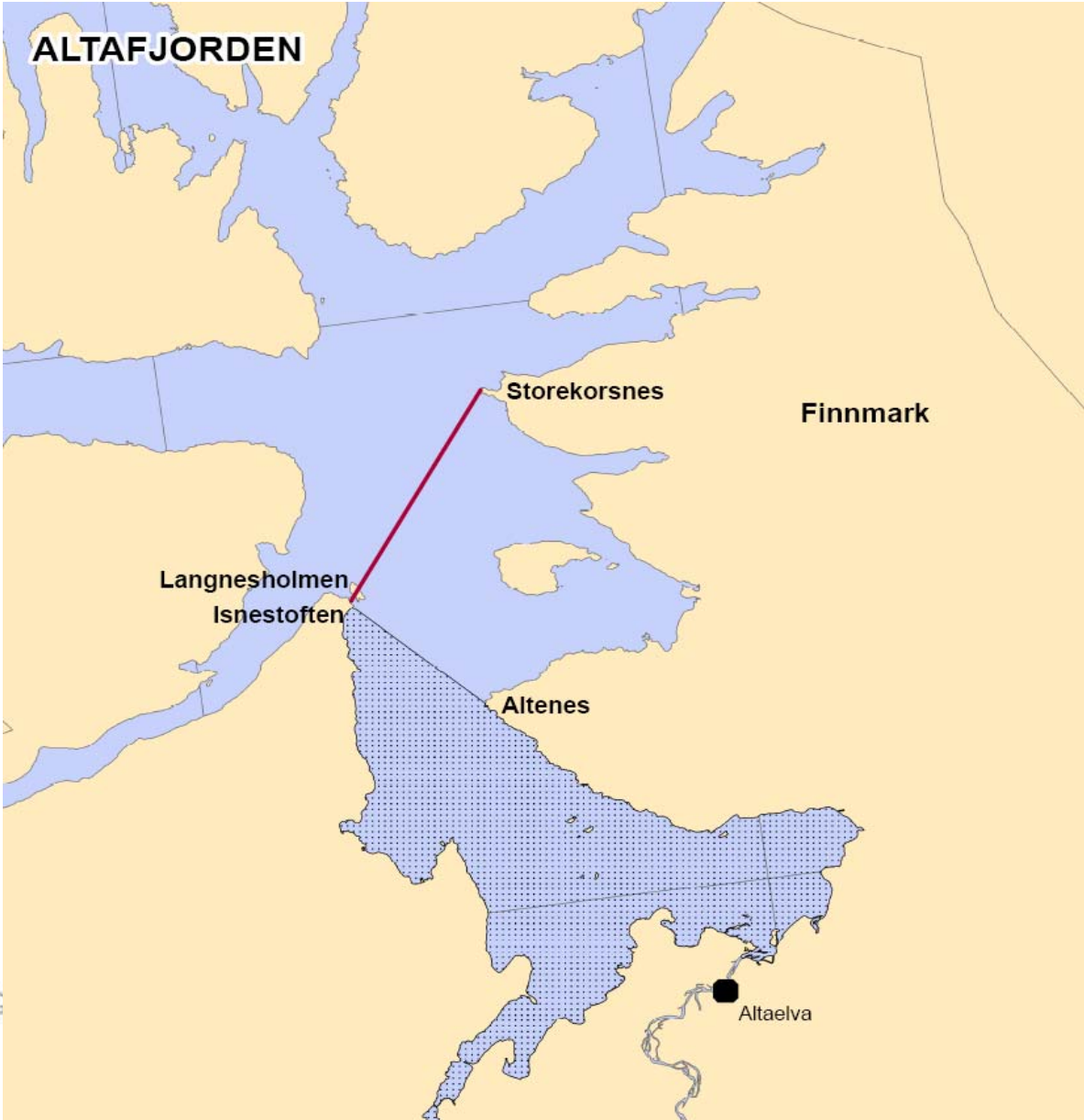
- ✓ Hva skal vi undersøke:
- 1. Kartlegging av stakeholders (interessenter): hvem er de, hva vil de, hva slags ressurser har de, hvor deltar de, hvilke organisasjoner deltar de i ?
- 2. Hva slags kunnskap produserer og leverer ulike grupper? Hvordan passer denne kunnskapen inn i eksisterende plansystem?
- 3. Hvordan er dagens beslutningssystem bygget opp?
- 4. Value added: hva bidrar ulike aktiviteter med og hvordan kan økonomiske indikatorer brukes til å allokere areal?

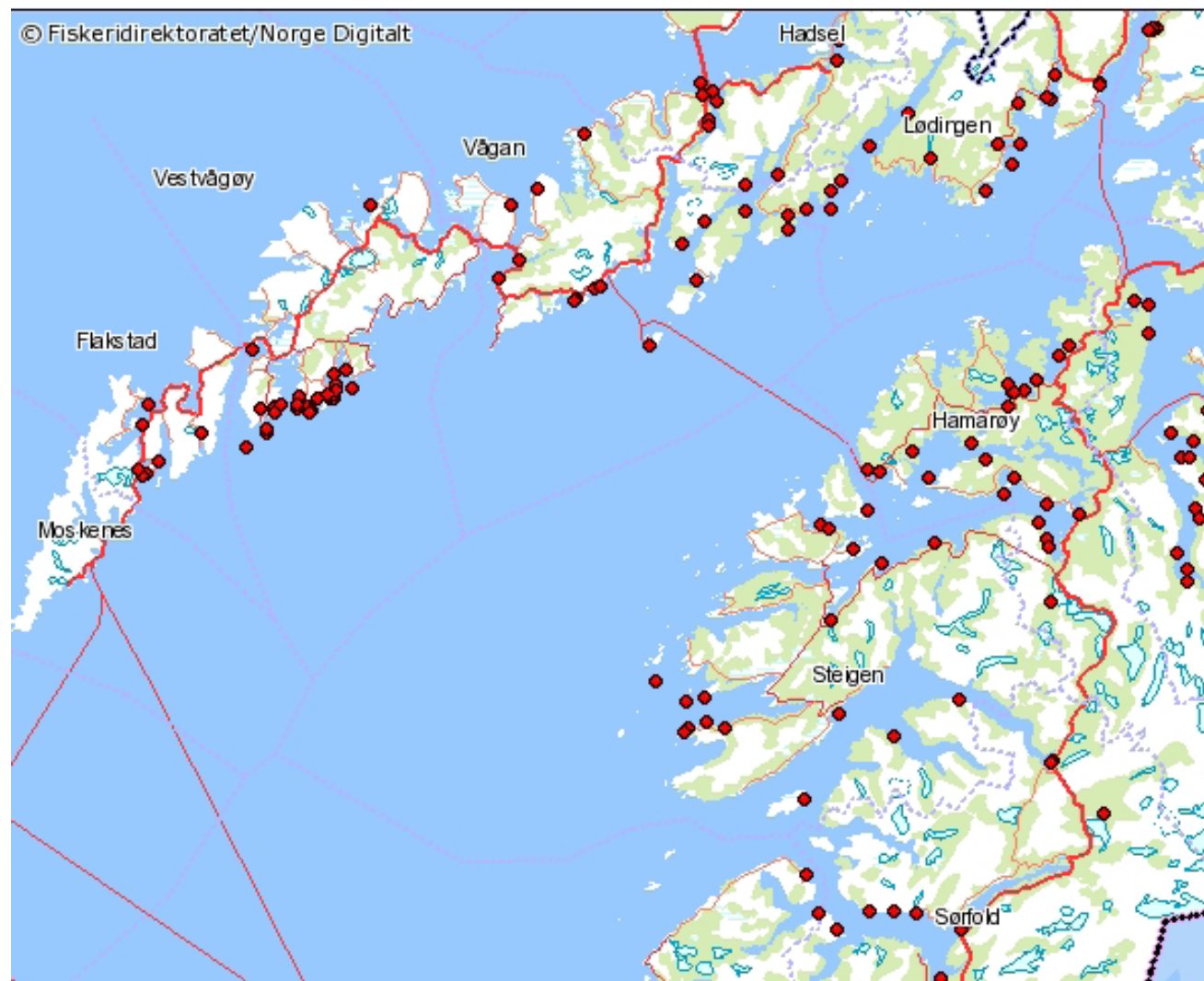
5. Økosystem: forvaltning av kysttorsken som case. Interaksjon med oppdrett
6. Økologiske studier : utslipp, interaksjon mellom fisk og oppdrettsfisk, hydrodynamisk modellering
7. Case studie: simulering av stort oppdrettsanlegg
8. PhD prosjekt (kunnskap knyttet til fiske og oppdrett). Kjøres delvis som eget prosjekt.
9. Forslag til nytt integrert kystforvaltningssystem, basert på Best Practices. Rammeverk for integrering av ulik kunnskap, kunnskaps-overføring, brukerspesifisering
10. Konkret utprøving av ny modell

Kystutvikling

Lofoten

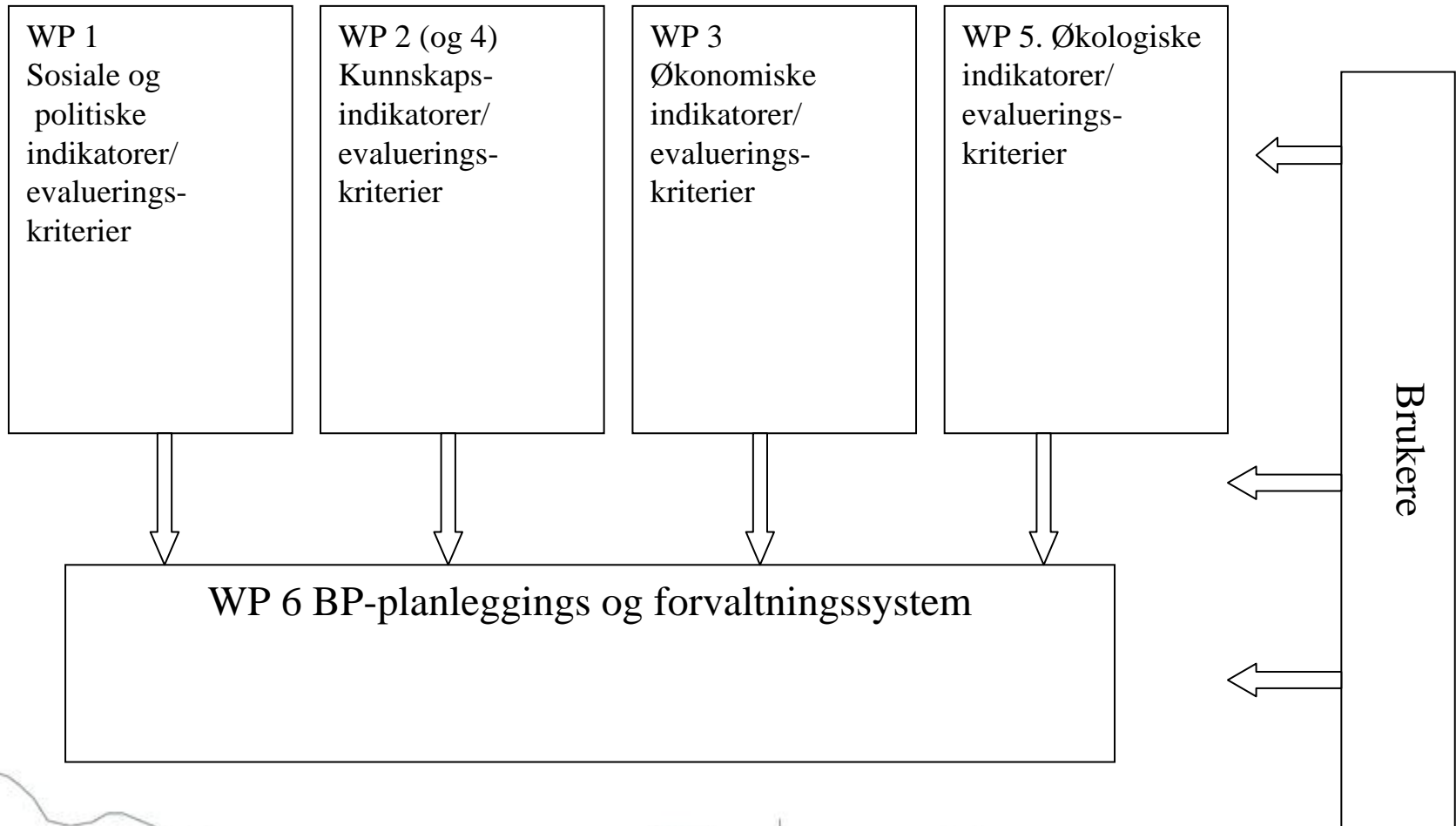
Sør-Trøndelag

© Fiskeridirektoratet/Norge Digitalt

Resultat fra arbeidspakkene

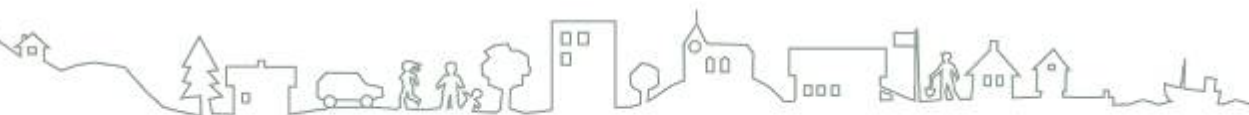
✓ ^{Kystutvikling} Hvordan skal vi komme i kontakt med brukerne, innhente informasjon og seinere formidle resultater?

1. Startmøter i alle 3 områder med brukerne
2. Kontakt med organisasjonene
3. Interaktiv nettside, driftet via “Kysten er klar!”
4. Årlige åpne brukermøter?
5. Avslutningskonferanse våren 2012

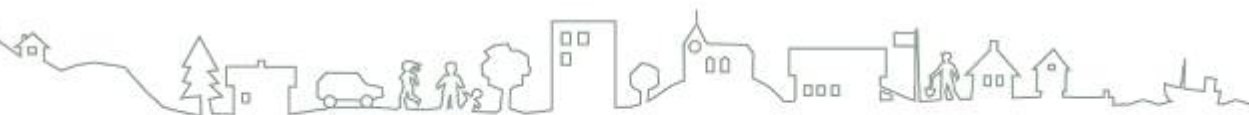
Kystutvikling

- ✓ Hva skal vi bidra med rent akademisk?
- ✓ NB! Brukerspråk norsk
- ✓ Vitenskaplige journalartikler på engelsk
- ✓ Sluttrapport på norsk
- ✓ Oppsummeringsbok på engelsk (?)

Hva forventer vi å oppnå?

- ✓ En bedre oversikt over brukere av kystområdene samt dynamikken i bruken
- ✓ Etablering av indikatorer og evalueringskriterier
- ✓ En kartlegging av best practices mhp planlegging i og av disse områdene
- ✓ En modell for kystutvikling som spesifiserer kunnskap, format, institusjoner og kriterier og som kan anvendes også i andre områder (avhengig av tilpasning)
- ✓ Utprøving av modellen på et storskala lakseoppdrettsanlegg på Trøndelagskysten

Takk for oppmerksomheten!

